

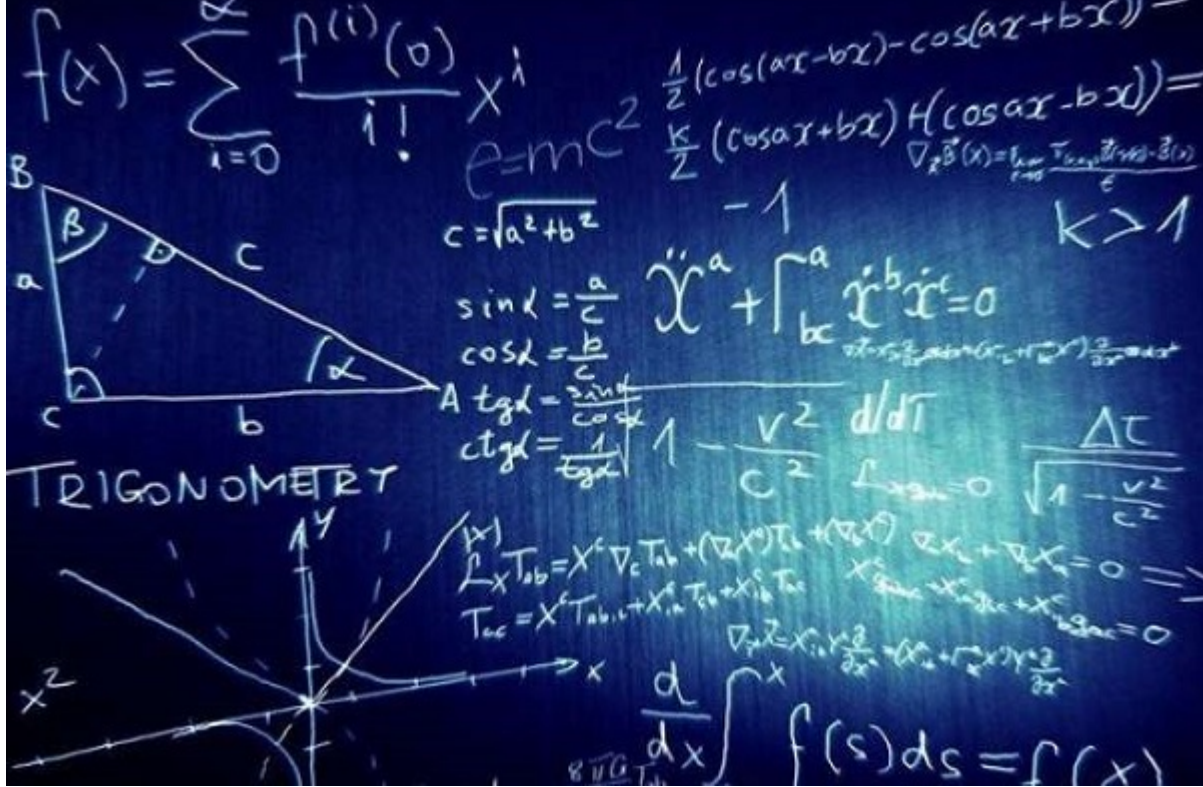
Η σύνθετη διαδικασία της νόησης (Δημήτρης Ιωάννου)

/ [Πεμπτούσία](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2crzf7V>]

Αρκούν αυτά για τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης. Ας δούμε τώρα τι ακριβώς διδάσκει, βασισμένος στα διδάγματα των προγενεστέρων πατέρων, ο Ομολογητής. Εν πρώτοις πιστεύει ότι υπάρχει πράγματι ο νους, φυσική κίνηση του οποίου είναι η νόηση, που εργάζεται διά μέσου της λογικής δύναμης, και τελικά, ως έσχατη ενεργεία στα πλαίσια του φυσικού κόσμου, επιτυγχάνεται το νόημα[14]. Αυτά σημαίνουν τα εξής: ο νους υφίσταται αρχικά ως ανώτερο όργανο, που, όποτε θέλει, μπορεί να εργάζεται περισσότερο ή λιγότερο. Μπορεί π.χ. κάποια στιγμή να ρεμβάζει, να αναπολεί, να στέκει νωθρός κλπ. Ωστόσο, μπορεί, όταν αποφασίσει να εργαστεί, να κάνει ό,τι του είναι φυσικό, όπως πχ όταν τα πόδια μας αρχίσουν να περπατούν, τότε ακριβώς «νοεί», που θα πει ότι ξεκινά η όλη διαδικασία της «νόησης». Το σημαντικό είναι να προσέξουμε ότι ο «νους» υπάρχει ακόμη και όταν το άτομο δεν βρίσκεται στην διαδικασία της νόησης, γιατί τα όργανα δεν εξαφανίζονται όταν κάποια στιγμή αναστέλλουν, για διάφορους λόγους, την λειτουργία τους. Υπάρχουν π.χ. ζώα όπου ορισμένα φυσικά όργανα του σώματός τους, ακόμη και η καρδιά, σταματούν να λειτουργούν για ένα διάστημα, υπό ακραίες συνθήκες, για αυτοπροστασία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εξαφανίζονται, γιατί λίγο μετά επαναλειτουργούν. Αυτό ακριβώς συμβαίνει και με το νου. Μπορεί να εργάζεσαι, περισσότερο ή λιγότερο, ή και καθόλου. Αυτό δεν σημαίνει ότι εξαφανίζεται.

Αυτό που

λέμε τώρα «συνείδηση», είναι στην πραγματικότητα μια διαδικασία του νου, η «νόηση», η οποία επιτυγχάνεται με την βοήθεια της λογικής δύναμης του νου. Για την ακρίβεια, όπως λέγει ο Μάξιμος, ο νους έχει «δύναμη θεωρίας», που θα πει ότι μπορεί να αδράχνει το αντικείμενο του και όχι απλώς να «συλλογίζεται». Παράδειγμα: φανταστείτε έναν μαθηματικό που προσπαθεί να λύσει ένα γεωμετρικό πρόβλημα, έχοντας μπροστά του ένα σχήμα τριγώνου κλπ. Ακόμη δεν έχει αρχίσει να συλλογίζεται γιατί ακριβώς κοιτά το σχήμα, το παρατηρεί, για την ακρίβεια το «θεωρεί», και δεν έχει αποφασίσει ακόμη από πού να ξεκινήσει κάποιον ρητό συλλογισμό. Το αρχικό αυτό διάστημα του «θεωρείν» δεν είναι, όπως θα νόμιζαν πολλοί αναλυτικοί φιλόσοφοι, απλώς «βλέπιν», γιατί το ίδιο σχήμα μπορούν άνετα να δουν και χίλιοι δυο άλλοι άσχετοι με τη γεωμετρία, χωρίς η ματιά τους να μοιάζει σε τίποτε με αυτήν του μαθηματικού. Ούτε επίσης πρόκειται για ένα είδος υποτυπώδους συλλογισμού, πριν αρχίσει η έντονη διεργασία. Όχι. Η φαινομενολογία έχει δίκιο: πρόκειται ακριβώς για «θεωρείν». Έξαλλου, το «θεωρείν» είναι στην πραγματικότητα ανώτερο, υπό μια έννοια, του συλλογίζεσθαι. Όταν ο Αϊνστάιν «συνέλαβε» την θεωρία της σχετικότητας, την συνέλαβε ακριβώς ως «όραμα». Μολονότι αυτή έχει πραγματικά διαφορές, επιμέρους αρχές και εξισώσεις κλπ, δεν είναι μια απλή συνάθροιση σπαραγμάτων, αλλά ένα ενιαίο όραμα για τον κόσμο, μια «θεωρία». Ο συλλογισμός θα μας οδηγήσει απλώς σε ένα ανώτερο επίπεδο του θεωρείν, και δεν θα καταργήσει την θεωρία.

Η λογική δύναμη του νου ασφαλώς είναι αυτή που «αδράχνει» τις επιμέρους

πραγματικότητες του κόσμου, και έτσι γεννιέται η γνώση, η οποία είναι πάντα γνώση ενός πράγματος, συνειδητού ή έστω ασυνείδητου. Το λογικό γενικά ερευνά, με την γνωστική του δύναμη, και τελικά συσσωρεύονται, ας πούμε, πληροφορίες. Ωστόσο, ο Μάξιμος γράφει, είναι ανώτερη από την γνώση η «σοφία». Το λογικό λέγει είναι το όργανο της γνώσης, ο νους της σοφίας. Αυτό σημαίνει ότι ο νους τελικά είναι κάτι πάνω και από την ίδια την λογική, καθώς, όπως γνωρίζουμε όλοι, η πείρα δεν είναι απλή συνάθροιση ρητά εκπεφρασμένων γνώσεων, αλλά κάτι παραπάνω. Αυτό το «κάτι παραπάνω», που είναι αδύνατον να μεταμορφωθεί, όπως πολύ ωραία αποδεικνύει ο χαϊντεγκεριανός φιλόσοφος Χ. Ντρίφους, σε ρητή πληροφορία, δεν είναι απλό «αντανεκλαστικό», αλλά πραγματική «σοφία».

Επίσης, λέγει ο Μάξιμος, ο νους ζητεί, το λογικό απλώς ερευνά. Αυτό σημαίνει ότι, όταν ο μαθηματικός καταπιάνεται με το μαθηματικό πρόβλημα που είπαμε πριν, έχει έφεση, πόθο «νοερό», και όχι συναισθηματικό, να το λύσει. Στρέφεται προς αυτό με αυτό ακριβώς που λέγει η φαινομενολογία, «προθετικότητα». Το παράξενο είναι ότι αυτός ο διάπυρος πόθος δεν είναι συναίσθημα, αλλά μέρος του ίδιου του νοείν. (Γι' αυτό και ο Άγιος Γρηγόριος Νυσσης γράφει ότι στα έσχατα το επιθυμητικό της ψυχής θα εξαφανιστεί, και θα μείνει μόνο ο διάπυρος πόθος του νου, δηλαδή η αγάπη, που θα «θεωρεί» τον Θεό, συνενώνοντας έτσι θαυμαστά νοείν και αγαπάν). Κι αυτό που λέμε «συνείδηση», κάτι που δεν έχουν καταλάβει οι αναλυτικοί φιλόσοφοι, έχει μέσα του προσεκτικότητα, είναι δηλαδή ενέργημα, και όχι απλά ένα «φαινόμενο».

(συνεχίζεται)

[14] Υπάρχει ένας συνδυασμός χωρίων (ΦιλΒ σελ. 179, 180, 192, 198, 209, 213, 247 κλπ) όπου αναλύονται όλα αυτά. Αυτά τα διεσπαρμένα χωρία απαρτίζουν όμως μια ενιαία θεωρία περί νου.